



College Vergadering

Dossiernummer	2364
Extern Zaak ID	1303222
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	17 maart 2026
Agendapunt	3.5.5
Titel	Aanwijzen 10 gemeentelijke monumenten
Organisatieonderdeel	Team Ruimte, Economie en Duurzaamheid
Eigenaar	Krijnen, Jeroen
Geheimhouding	Openbaar met week embargo
Datum opheffing	25 maart 2026
Portefeuillehouder	Wethouder Sjoerd Wannet

Aanwezigen

Jasper Bloem, Anja de Rouw, Mark Duijtshoff, Wimar Jaeger, Andre Putker, Rick Verschure en Sjoerd Wannet

Afwezigen

Cynthia Creveld

Bijlagen
1303222 – CV – Aanwijzen 10 gemeentelijke monumenten
1303222 – Bijlage 01 – Besluit_aanwijzen_10_gemeentelijke_monumenten
1303222 – Bijlage 02 – Redengevende_omschrijving_Graaf Ottosingel 189–189a
1303222 – Bijlage 03 – Redengevende_omschrijving_Laarstraat 131–133_en_Berkelsingel_124–124a
1303222 – Bijlage 04 – Redengevende_omschrijving_Marspoortstraat_16
1303222 – Bijlage 05 – Redengevende_omschrijving_Overwelving 1–3 Spoorstraat 1–3
1303222 – Bijlage 06 – Redengevende_omschrijving_Turfstraat 41–45
1303222 – Bijlage 07 – Redengevende_omschrijving_Molengracht 2
1303222 – Bijlage 08 – Redengevende_omschrijving_Groenmarkt 2–4_en_Waterstraat_84–86
1303222 – Bijlage 09 – Redengevende_omschrijving_Abersonplein_met_fontein
1303222 – Bijlage 10 – Redengevende_omschrijving_Rosmolensteeg 7
1303222 – Bijlage 11 – Redengevende_omschrijving_urinoir_Berkelkade



1303222 – Bijlage 12 – Adviezen Erfgoedadviesraad
1303222 – Bijlage 13 – Collegevoorstel 723623
1303222 – Bijlage 14 – Collegevoorstel 1270101

Geagendeerd	Vergaderdatum
College Vergadering	17 maart 2026
Memo's en collegestukken (ter info raad)	31 december 2026

Goedkeuringen			
van der Laan, Erik	Akkoord		01-03-2026 18:50
Kasteel, Hendri	Akkoord		11-03-2026 10:38
Wannet, Sjoerd	Akkoord		11-03-2026 12:53

Voorgesteld besluit

Het college besluit, gelet op artikel 5.2 e.v. van de Verordening fysieke leefomgeving gemeente Zutphen 2021 (Vfl 2021), conform bijgevoegd besluit, om de volgende objecten aan te wijzen als gemeentelijk monument:

- Graaf Ottosingel 189–189a Zutphen
- Laarstraat 131–133/Berkelsingel 124–124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a–c Zutphen
- Overwelling 1–3/Spoorstraat 1–3 Zutphen
- Turfstraat 41–45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2–4/Waterstraat 84–86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen en
- urinoir Berkelkade Zutphen.

Besluit



Het college besluit, gelet op artikel 5.2 e.v. van de Verordening fysieke leefomgeving gemeente Zutphen 2021 (Vfl 2021), conform bijgevoegd besluit, om de volgende objecten aan te wijzen als gemeentelijk monument:

- Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen
- Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen
- Overwelving 1-3/Spoorstraat 1-3 Zutphen
- Turfstraat 41-45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2-4/Waterstraat 84-86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen en
- urinoir Berkelkade Zutphen.

BESLUIT AANWIJZEN 10 GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

Adres - Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen e.a.
Zaaknummer - 1303222

BESLUIT

Het college besluit, gelet op artikel 5.2 e.v. van de Verordening fysieke leefomgeving gemeente Zutphen 2021 (Vfl 2021), om de volgende objecten aan te wijzen als gemeentelijk monument:

- Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen
- Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen
- Overwelving 1-3/Spoorstraat 1-3 Zutphen
- Turfstraat 41-45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2-4/Waterstraat 84-86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen
- urinoir Berkelkade Zutphen

Bijlagen

Onderdeel van dit besluit zijn de bijlagen met de redengevende omschrijvingen van de objecten.

Hierin zijn opgenomen:

- de plaatselijke aanduiding van het gemeentelijk monument;
- de kadastrale aanduiding, en
- een beschrijving van het gemeentelijk monument.

Aan dit besluit liggen verder de volgende bijlagen ten grondslag:

- EAR 2024-085 Advies aanwijzen postkantoor Molengracht 2 Zutphen gemeentelijk monument AVG
- EAR 2024-087 Advies aanwijzen Laarstraat 131-133 Zutphen monument AVG
- EAR 2024-088 Advies aanwijzen Turfstraat 41-45 en Overwelving 1-3 monument AVG
- EAR 2025-090 Advies aanwijzen Marspoortstraat 16 en Graaf Ottosingel 189-189a monument AVG
- EAR 2025-097 Advies aanwijzen monumenten AVG

PROCEDURE

Bevoegd gezag

Op basis van artikel 5.2 van de Vfl 2021 is het college van burgemeester en wethouders bevoegd om een beslissing te nemen over het al of niet aanwijzen van de bovengenoemde objecten en panden als gemeentelijk monument.

Publicatie ontwerpbesluit en indienen zienswijzen

Van de ontwerpbesluiten van 30 september 2025 en 16 december 2025 met het voornemen tot aanwijzing is kennisgeving gedaan op www.officielebekendmakingen.nl. Na beide besluiten heeft het ontwerpbesluit vervolgens 6 weken ter inzage gelegen. Naar aanleiding van deze kennisgeving kon iedere belanghebbende zijn of haar zienswijze indienen. Er is een zienswijze ontvangen op het ontwerpbesluit van 30 september 2025 en twee zienswijzen op het ontwerpbesluit van 16 december 2025. In dit besluit worden de zienswijzen op beide ontwerpbesluiten in één keer behandeld.

Bekendmaking besluit

Op grond van artikel 5:7 van de Vfl 2021 wordt het besluit om toepassing te geven aan artikel 5:2 van de Vfl 2021 schriftelijk bekend gemaakt aan alle zakelijk gerechtigden op de onroerende zaken die vermeld staan in de openbare registers, als bedoeld in artikel 8, eerste lid van de Kadasterwet. De zakelijk gerechtigden kunnen binnen zes weken tegen dit besluit bezwaar maken. Indieners van zienswijzen worden op grond van 3:4 Awb, artikel 3:10 ev. op de hoogte gesteld van het besluit.

OVERWEGINGEN

Het besluit is gebaseerd op de volgende overwegingen:

1. Cultuurhistorie

De als gemeentelijk monument aan te wijzen objecten en gebouwen zijn voor de gemeente Zutphen van architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde.

De objecten en gebouwen zijn alle aan de hand van vastgestelde criteria beoordeeld (*Beleidsregel aanwijzen monumenten 2023*). Op grond van architectuurhistorische waarden, stedenbouwkundige waarden, algemeen historische waarden, gaafheid/herkenbaarheid en zeldzaamheid is vastgesteld dat de nu voorgedragen objecten en panden monumentale waarden hebben en van groot algemeen belang zijn voor de gemeente Zutphen. Verwezen wordt naar de redengevende omschrijvingen van de objecten en panden.

2. Verduurzaming

De verduurzaming van de aan te wijzen panden blijft goed mogelijk door innovatieve oplossingen voor het isoleren en energiezuinig maken van gebouwen zonder dat dit ten koste gaat van monumentale waarden en architectonische kwaliteit.

3. Advies Erfgoedadviesraad

De Erfgoedadviesraad heeft in haar adviezen:

- EAR 2024-085 Advies aanwijzen postkantoor Molengracht 2 Zutphen gemeentelijk monument AVG
- EAR 2024-087 Advies aanwijzen Laarstraat 131-133 Zutphen monument AVG
- EAR 2024-088 Advies aanwijzen Turfstraat 41-45 en Overwelving 1-3 monument AVG
- EAR 2025-090 Advies aanwijzen Marspoortstraat 16 en Graaf Ottosingel 189-189a monument AVG
- EAR 2025-097 Advies aanwijzen monumenten AVG

positief geadviseerd over plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst van:

- Graaf Ottosingel 189-189a Zutphen
- Laarstraat 131-133/Berkelsingel 124-124a Zutphen
- Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen
- Overwelving 1-3/Spoorstraat 1-3 Zutphen
- Turfstraat 41-45 Zutphen
- Molengracht 2 Zutphen (voormalig postkantoor)
- Groenmarkt 2-4/Waterstraat 84-86 Zutphen
- Abersonplein met fontein Warnsveld
- Rosmolensteeg 7 Zutphen
- urinoir Berkelkade Zutphen

Verwezen wordt naar de adviezen van de EAR.

ZIENSWIJZE(N)

Er is op het voornemen tot aanwijzen van het object Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen door de eigenaren (VvE) een zienswijze ingediend. Ook zijn er twee zienswijzen ingediend door omwonenden van het aan te wijzen urinoir aan de Berkelkade. De zienswijzen zijn in de daarvoor wettelijk gestelde periode ingediend en daarmee ontvankelijk. De zienswijzen worden hieronder samengevat en voorzien van een reactie.

1. Zienswijze eigenaren Marspoortstraat 16, 16a-c Zutphen (zaaknummer 1264376)

Op 13 november 2025 heeft de vereniging van eigenaren (VvE) van het perceel Marspoortstraat 16 te Zutphen een zienswijze ingediend met betrekking tot het voornemen van het college van B en W om het pand aan te wijzen als

gemeentelijk monument. De zienswijze is ingediend omdat de eigenaar tegen de toekenning van de gemeentelijke monumentale status aan het pand is. Hieronder wordt ingegaan op de zienswijze. De zienswijze is door indiener onderbouwd met de volgende redenen:

a. Bezwaar tegen inperking eigendomsrecht en financiële consequenties

Indiener stelt dat een monumentstatus ervoor zorgt dat zij niet langer zelf kan beslissen over wijzigingen in onroerende zaken binnen de eigen woning of kantoor, zonder dat de gemeente daar enige vorm van compensatie tegenover stelt. Indiener stelt dat in gevallen waarin de staat de rechten van burgers, ondernemers of instellingen inperkt, deze tegenwoordig altijd enige vorm van compensatie biedt. Tevens stelt indiener dat tegen de hogere lasten (en mogelijke waardevermindering) van een monument-status de gemeente daar alleen de mogelijkheid van een laag-rentende lening bij de provincie tegenoverstelt.

Reactie:

Het eigendomsrecht is een absoluut recht dat niet wordt betwist. Wel is het zo dat het college de bevoegdheid heeft om publiekrechtelijke beperkingen op te leggen. In dit geval doet het dat als onderdeel van het aanwijzen van het pand als gemeentelijk monument met het doel om cultuurhistorisch erfgoed voor de toekomst te behouden. Compensatie is daarbij niet verplicht. Het college ziet de negatieve gevolgen voor de economische waarde van het eigendom door een monumentstatus van het pand onvoldoende onderbouwd. Onderzoek in het verleden heeft overigens aangetoond dat de invloed van een monumentstatus op de verkoopsom, positief of negatief, niet één op één aantoonbaar is (Bade/Smit, *Eigen haard is goud waard*, 2010). Voor gemeentelijke monumenten zijn subsidiemogelijkheden beschikbaar die tijdens een gesprek met indiener op 13-11-2025 mondeling zijn toegelicht.

b. Uitstellen procedure tot na vaststellen afwegingskader

Indiener verwijst naar kanttekening 1.3 van het collegevoorstel bij het voornemen tot aanwijzing, waarin het college stelt dat onduidelijk is wat eigenaren wel en niet kunnen veranderen aan hun monument en aangeeft dat een Zutphens erfgoedprogramma wordt voorbereid waarin het behoud, het benutten en het beleven van het Zutphens erfgoed centraal staat en waarin een transparant afwegingskader met algemene regels voor monumenten en hun eigenaren een plek zal krijgen. Indiener stelt dat het 'overeenkomstig normen van behoorlijk bestuur' voor de hand ligt dat 'het college procedures tot het aanwijzen van gemeentelijke monumenten uitstelt tot na het vaststellen van dit afwegingskader door de Gemeenteraad.'

Reactie:

Wettelijk zijn de Omgevingswet en de Verordening voor de Fysieke Leefomgeving 2021 momenteel de bestaande kaders waarbinnen het college beslissingsbevoegdheid heeft om wel of niet een vergunning af te geven, daarbij geadviseerd door de commissie voor Ruimtelijke Kwaliteit en Cultuurhistorie (RKC). Dit is een ander besluitvormingsproces dan het aanwijzen van de monumenten en staat hier ook los van. Er is daarom geen reden om het besluit op dit punt aan te passen of aan te houden. Het college heeft de ambitie om een transparant afwegingskader op te stellen met algemene regels voor monumenten en hun eigenaren om een vergunning te krijgen, maar dat heeft geen invloed op het voorliggende collegevoorstel.

c. Gebouw niet in goede technische staat.

De VvE is het niet eens met de stelling van het college in kanttekening 1.4 van het collegevoorstel bij het voornemen tot aanwijzing dat het gebouw in goede technische staat is. De VvE wijst op verzakkingen aan de Oostzijde van het pand en de afscheidingsmuur en de mogelijke fundering op resten van de stadsmuur.

Reactie:

Deze zienswijze is terecht. Het college is bij haar uitspraak over de technische staat uitgegaan van een indruk vanaf de straat en erkent dat daarmee geen definitieve uitspraken kunnen worden gedaan over niet-zichtbare gebreken. Mocht het gebouw zich overigens niet in een goede technische staat bevinden, betekent dat niet dat het monument daardoor niet aangewezen zou kunnen worden. Ten aanzien van het uitvoeren van onderhoud is in een gesprek met indiener op 13-11-2025 aangegeven dat daarvoor voor gemeentelijke monumenten subsidiemogelijkheden bestaan. Hiermee draagt het college bij aan de vaak hogere onderhouds- en restauratiekosten voor monumenten ten opzichte van niet-monumenten.

2. Zienswijze (zaaknummer 1298805)

Indiener is het niet eens met het aanwijzen van het urinoir als gemeentelijk monument.

a. Het urinoir is naar mening van de indiener niet historisch of beeldbepalend voor de binnenstad, mede door het niet meer aanwezig zijn van de bioscoop die aan de plaatsing ten grondslag lag.

Reactie:

Het college is met de Erfgoedadviesraad van mening dat het gaat om zeldzaam en bijzonder straatmeubilair met veel objectwaarde, waarbij cultuurhistorische waarde is gelegen in de plek en is het eens met de waardering van het urinoir zoals opgenomen in de redengevende omschrijving. De historische relatie met de verdwenen bioscoop is daarbij slechts één van de aspecten die van belang zijn voor de bepaling van de cultuurhistorische waarde van het urinoir. Dat het urinoir niet historisch is of beeldbepalend ziet het college anders. Zo is het cultuurhistorisch belang van gemeentelijke monumenten niet alleen gelegen in een hele hoge leeftijd, zoals bijvoorbeeld van de vele middeleeuwse huizen in de binnenstad. Elke tijdlaag is van belang en dat geldt in Zutphen zeker voor de periode van de wederopbouw na WOII waarvan het urinoir onderdeel is. Dat het urinoir niet beeldbepalend zou zijn, is voor het college geen bezwaar om het urinoir aan te wijzen als gemeentelijk monument. Het is juist een wezenlijk kenmerk voor het type en de functie van het urinoir dat bewust is geplaatst om niet al te veel op te vallen in het straatbeeld.

b. Het urinoir is beklad met graffiti, stinkt en is vervuild.

Reactie:

Het urinoir is opgenomen in het jaarlijkse beheer- en onderhoudsprogramma van de gemeente Zutphen en de binnenzijde wordt regelmatig schoongespoten en gereinigd. Dat betreft indien nodig ook de buitenzijde. Het bouwwerkje is in de laatste 20 jaar af en toe gevallen aan bekladding met spuitbussen en steeds gereinigd. Dat zal ook nu weer gebeuren. De bekladding is dus van tijdelijke aard.

c. Indiener is van mening dat bescherming en behoud moet gebeuren met een hedendaagse blik.

Reactie:

Bescherming en behoud van erfgoed gebeurt in de gemeente Zutphen altijd met een hedendaagse blik. Veertig jaar geleden stond de periode 1850–1940 sterk in de belangstelling en werden gebouwen uit die tijd aangewezen als gemeentelijk monument. Nu geldt dat voor objecten en panden uit de wederopbouwperiode en ook de interesse in het erfgoed uit de periode 1965-1990 neemt toe. Het aanwijzen van het urinoir als gemeentelijk monument wordt niet los gezien van een veranderende tijdgeest. Het college ziet dat als de essentie van het beschermen van erfgoed als gemeentelijk monument. Daarbij worden maatschappelijke veranderingen niet uit het oog verloren.

d. Indiener is van mening dat aan het urinoir een discriminerend karakter zit.

Indiener stelt dat slechts een heel klein deel van de bevolking gebruik kan maken van deze specifieke voorziening en dat dit object een hele grote bevolkingsgroep expliciet uitsluit zonder dat gekeken wordt om het inclusiever te maken.

Reactie:

Het college kan zich niet vinden in dit standpunt. Het urinoir wordt en kan door eenieder worden gebruikt, waarbij staand of gehurkt de behoefte kan worden gedaan.

3. Zienswijze (zaak 1302657)

Indiener is van mening dat het urinoir niet aangewezen dient te worden als monument, maar moet worden afgebroken.

a. Het urinoir doet afbreuk aan het fraaie stadsgezicht van Zutphen.

Reactie:

Het college is het niet eens met deze zienswijze en is van mening dat het urinoir daaraan als een eigen tijdlaag in het straatbeeld juist een bijdrage levert en bovendien van cultuurhistorische waarde is.

b. Het urinoir voorziet in een behoefte van mannen en een enkele keer van vrouwen.

Reactie: Het is goed om te weten dat uit waarneming blijkt dat het gebouwtje wordt gebruikt waarvoor het is bedoeld, door eenieder. Dit pleit voor het behoud van het urinoir op deze locatie.

c. Indiener heeft waardering voor de cultuurhistorische schets, de bouwkundige beschrijving en de blik op de geschiedenis.

Reactie: Het college van B en W van de Gemeente Zutphen dankt indiener voor het compliment.

d. Het urinoir is beklad.

Reactie:

Het urinoir is opgenomen in het jaarlijkse beheer- en onderhoudsprogramma van de gemeente Zutphen en de binnenzijde wordt regelmatig schoongespoten en gereinigd. Dat betreft indien nodig ook de buitenzijde. Het bouwwerkje is in de laatste 20 jaar af en toe ten prooi gevallen aan bekladding met spuitbussen en steeds gereinigd. Dat zal ook nu weer gebeuren. De bekladding is dus van tijdelijke aard.

e. Het urinoir dient te worden afgebroken tenzij het wordt geconserveerd en hiervoor middelen beschikbaar worden gesteld.

Reactie: Met het aanwijzen van het urinoir als gemeentelijk monument is sloop van het urinoir niet aan de orde. Ten behoeve van de conservering maakt het urinoir nu al deel uit van het gemeentelijk beheer- en onderhoudsprogramma.

Conclusie

De ingediende zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassingen in het besluit tot aanwijzing als gemeentelijk monument.

Aldus besloten te Zutphen, op 17 maart 2026

Het college van burgemeester en wethouders van Zutphen,
de burgemeester, de secretaris,



Redengevende omschrijving Gemeentelijk Erfgoedregister

Monumentnummer: 1501

Gegevens object

Naam: Postkantoor
Adres: Molengracht 2,
Stationsstraat 1
Postcode: 7201 LX, 7201 MC
Plaats: Zutphen
Kadastrale aanduiding: Zutphen, sectie F,
nummer 10110
X-Y coördinaten: 210290.25, 462016.72
Architect: W.J. Gerretsen en C.J.
Cramer
Bouwjaar: 1953-'54
Aanpassingen: 1960, 1966, 1977, 1994,
2001, 2013
Beschrijving: J. Krijnen
Datum beschrijving: 05-2024
Datum besluit B&W: 17-03-2026



Omschrijving van het monument

Situering en historie

Het postkantoor is gebouwd in 1953-54 in het stationsgebied van Zutphen dat door schade tijdens de Tweede Wereldoorlog moest worden herbouwd. Het vooroorlogse stratenplan tussen Berkel en spooremlacement en tussen IJssel en de middeleeuwse wijk Nieuwstad werd in het wederopbouwplan 1948 geheel nieuw gestructureerd. Onderdeel van de plannen waren een nieuw station met stationsplein en de Stationsstraat, loodrecht in de as van het station naar de binnenstad van Zutphen. Voor de locatie op de hoek van de Stationsstraat en de nieuw uit te leggen Molengracht was een prominente plek ingeruimd voor openbare of bijzondere, vrijstaande gebouwen. De van het Oude en Nieuwe Gasthuis onteigende grond op de nieuwe straathoek werd in 1951 verkocht aan de Staat der Nederlanden voor de bouw van een postkantoor, waarmee invulling werd gegeven aan de ruimtelijke doelstelling van het Wederopbouwplan voor een bijzonder gebouw op deze plek.

De bouw van postkantoren viel onder verantwoordelijkheid van de Rijksgebouwendienst, die normaal gesproken ook verantwoordelijk was voor het ontwerp, volgens een standaard plattegrond. In het geval van Zutphen werd als grote uitzondering, zeker gezien het feit dat het een hoofdpостkantoor betrof, er voor gekozen om het ontwerp aan een particulier architectenbureau te gunnen. Deze diende zich wel aan de door de Rijksgebouwendienst bepaalde plattegrond te houden.

Het ontwerp van Gerretsen en Cramer werd op 28 januari 1953 door het college van B en W vergund. De bouw van het postkantoor startte kort erop, het werd op 28 september 1954 feestelijk geopend.

Beschrijving

Het postkantoor bestaat uit een hoofdvolume van twee bouwlagen en een flauw schilddak op een rechthoekige plattegrond met aan de zijde van de Stationsstraat een aangehecht bouwvolume van twee bouwlagen op een rechthoekige plattegrond waarin de directeurswoning was ondergebracht.

De voor het ontwerp verantwoordelijke architect W.J. Gerretsen (1887-1961) was voor WO II onder meer betrokken bij de wederopbouw van het door een windhoos getroffen Borculo in de Achterhoek en ontwierp toen nog in een op de Amsterdamse School geïnspireerde bouwstijl. Nadien ontwikkelde hij zich meer richting de Delftse School. Na de oorlog associeerde hij met C.J. Cramer (1913-1975) en waren zijn ontwerpen geëvolueerd naar een meer traditionalistische ontwerptrant die kenmerkend is voor de wederopbouwperiode. Gerretsen was in de regio een veelgevraagd architect en ontwierp veel voor de wederopbouw van Wageningen, Nijmegen en Arnhem. Nog tijdens de bouw van het Zutphense postkantoor kregen Gerretsen en Cramer de opdracht om in Oosterbeek een nieuw postkantoor te ontwerpen, ter vervanging van een in de oorlog verwoest exemplaar. Dat ontwerp werd in 1958 opgeleverd.

Exterieur postkantoor

Het gebouw heeft bakstenen gevels boven een plintzone van kunststeen waar in de lange gevel langs de Molengracht kelderlichten met traliewerk zijn opgenomen. Het metselwerk is verbijzonderd met een ruitvormig rasterpatroon. De gevels worden aan de bovenzijde afgesloten met een boeiboord en bakgoot van uit sierbeton vervaardigde prefab onderdelen op de muur, ingeleid door een halfsteens rollaag er onder. De dakbedekking bestaat uit antraciet gesmoorde Romaanse pannen. Voor het metselwerk zijn oranjekleurige handvorm bakstenen (Friese drielingen) gebruikt die zijn gemetseld in zogenaamd staand verband, afgewisseld met wild verband. Op drie plaatsen in de lange gevel langs de Molengracht zijn vierkante, zinken gootpijpen opgenomen in de dikte van het metselwerk.

De vensteropeningen zijn uitgevoerd met stalen binnen- en buitenramen met ertussen Venetian blinds ("Luxaflex") en zijn omkaderd met lichte kunststeen of sierbeton. De ramen bestaan uit meerruits stalen schuiframen met ranke profielen en zijn door middel van een tussendorpel gedeeld in een onder- en bovenraam. De gevel heeft in het rechter gedeelte, ter hoogte van de vroegere bedrijfskantine van het postkantoor op de eerste verdieping, even grote vensters als op de begane grond. In het linker gedeelte zijn de onderdorpels van de vensters op de eerste verdieping hoger geplaatst, ter hoogte van de tussendorpels van de grote vensters. De ramen zijn hier als tuimelraam uitgevoerd. In het metselwerk onder deze kleinere vensters zijn een zestal in sierbeton gegoten symbolen opgenomen van de weg die de post aflegt, ontworpen door A. Diekerhof. Deze flankeren het PTT-logo in het midden en symboliseren van links naar rechts het "op de bus doen" van de post, het vervoer per bestelwagen, luchtpost, vervoer over water, per trein en ten slotte de ronde van de postbezorger.

Achter het linkerdeel van de gevel is een trappenhuis met lift opgenomen. De verdiepingshoogten verspringen hier ten opzichte van het publieksgedeelte rechts in het gebouw als gevolg van het toepassen van tussenverdiepingen wat zich vertaalt in de afwijkende gevelindeling van dit bouwdeel. De gevel bestaat uit een ingang voor de voormalige postsorteerafdeling met een in 2002 aangebrachte luifel. De ingang is toen voorzien van een hellingbaan langs de gevel, waarvoor enkele kelderlichten zijn

dichtgemetseld. Direct boven de ingang zijn twee vierkante vensters aanwezig met stalen draairamen en daar boven een groter vierruits stalen tuimelraam.

Links een ondiepe erker op betonnen consoles met rank gedetailleerde stalen kozijnen. De erker wordt aan de bovenzijde beëindigd met een plat betonnen dak met klein overstek. Het venster eronder en de twee vensters boven de erker zijn latere toevoegingen. De drie bovenste vensters met stalen ramen dateren daarentegen uit de bouwtijd.

In het dakvlak zijn aan de zijde van de Molengracht zes dakkapellen met een licht gebogen bovenzijde opgenomen, die onderling zijn verbonden met moderne, vlakgedekte dakkapellen. Optisch lijken deze naderhand toegevoegd maar de gehele constructie is in 2002 nieuw tot stand gekomen. Links komt het ensemble van liftkoker en schoorsteen boven het dak uit. Beide zijn uitgevoerd in baksteen en zorgvuldig gedetailleerd. De boven de liftschacht uitstekende schoorsteen is van decoratief metselwerk voorzien, de liftkoker uitgevoerd met een flauw gebogen dak, afgewerkt met sierbeton en voorzien van een meerruits venster.

De westelijke gevel gaat nu grotendeels schuil achter een in 1959 opgeleverd appartementsgebouw, maar heeft nog de oorspronkelijke gevelindeling met in het midden clusters van van drie vensters naast elkaar, links gekoppelde, grotere draairamen op eerste en tweede verdieping en geheel rechts enkel geplaatste vensters. De gevelopeningen corresponderen met het verspringen van de verdiepingshoogten in dit deel van het gebouw. De ruimte tussen het voormalige postkantoor en het appartementencomplex wordt ingevuld met een zorgvuldig ontworpen poortje van sierbeton en is afgesloten met een getraliede, open stalen deur.

De gevel aan de achterzijde is opgebouwd met een trasraam in een donkere baksteen als plintzone met erboven oranje-rood metselwerk waarin de vensters zijn opgenomen. Verder is er in de behandeling en detaillering van de architectuur geen onderscheid gemaakt, dus zijn hier de zelfde dubbele stalen schuifvensters met ertussen zonwering toegepast als aan de Molengrachtzijde.

In de plintzone is een trap met hellingbaan naar de fietskelder aanwezig, met gemetselde penanten en een hekwerk als valbeveiliging. Links van de fietsingang is in 2014 een venster naar beneden verlengd en voorzien van dubbele deuren ten behoeve van een erachter gesitueerde restaurantkeuken. Ter hoogte van de voormalige kolenkelder rechts in de gevel dekken schuingeplaatste ruiten van melkglas de voormalige stortopeningen voor de kolen af. Oorspronkelijk zaten hier luiken. De westelijke een- en tweelaags uitbreidingen die in 2002 zijn gerealiseerd ter plaatse van het los- en laadperron voor de postauto's worden hier verder niet beschreven.

In de oostgevel op de hoek van de Stationsstraat met de Molengracht is de hoofdentree van het gebouw gesitueerd, bereikbaar met een bordes van vier treden. Ruimtelijk wordt de importantie van de entree versterkt doordat deze gevel niet in het verlengde van de gevelwand van de Stationsstraat is gesitueerd, maar een hoek maakt en terugwijkt. Zodoende werd de hoofdingang georiënteerd naar de binnenstad en werd ervoor een grotere stedelijke ruimte gecreëerd. Het belang van dit deel van het gebouw wordt ruimtelijk en architectonisch verder benadrukt door de fraaie traptoren op de knik in de gevelwand.

De entree was in eerste instantie een open portiek, die via een draaideur de bezoeker toegang gaf tot de publiekshal, maar de portiek werd in 1966 dicht gezet met een pui aan de Stationsstraatzijde en een pui aan de Molengrachtzijde. Aan deze zijde van de gevel zijn boven de portiek en corresponderend met de locatie links in de gevel drie hoog geplaatste vensters opgenomen. In het metselwerk boven de portiek zat oorspronkelijk rechts een PTT-logo.

Boven de portiek aan de Stationsstraat is een groot dubbelvenster opgenomen van de erachter gesitueerde kantine, evenals de overige gevelopeningen omlijst met gewassen sierbeton. Rechts van de entree bevinden zich de drie ramen van wat ontworpen was als directeurskamer

met ernaast een kamer voor een secretaresse, het raam erboven was van een cursus- en vergaderzaal. Dit deel van de gevel is tot de hoogte van de portiek bekleed met donkergroene kunststeenplaten. De kleine ramen erboven zijn van een toiletgroep en een opslagruimte.

Iets terugspringend in de gevel was rechts de ingang voor het kantoorpersoneel, bereikbaar via een klein bordes van drie traptreden en een getraliede deur van staal en glas. Daarnaast is een opvallende ronde toren van bakstenen penanten met veel glas, waardoor goed te zien is hoe de treden van sierbeton vastzitten aan een spil en verder vrij in de ruimte hangen. De traptoren wordt aan de bovenzijde afgedekt met een met koper bekleed kegeldak, bekroond met een piron waarin de posthoorn als symbool van de posterijen is verwerkt.

De ronde vorm van de traptoren werd oorspronkelijk herhaald in de afgeronde hoeken van de bordestrap naar de hoofdingang. In 1977 is hier een ingang voor rolstoelen gemaakt. Naast de trap, aan de rechterkant, bevond zich een inpandige gang naar de aangebouwde directeurswoning.

Interieur postkantoor

Het gebouw is niet bezocht. De hierna volgende beschrijving van het interieur is gebaseerd op bouwdoSSIers, foto's en waarnemingen in het verleden.

Het postkantoor was verdeeld in een grote publiekruimte rechts met erachter de loketten en ruimte voor de baliemedewerkers en links een pakketsorteerzaal met lift en trappenhuis en een laad- en losperron voor de vrachtauto's aan de achterzijde. Tot de bouw in 1992 van een nieuw voorsorteercentrum aan de Industrieweg was op de verdieping van het postkantoor het postsorteercentrum gevestigd, alsmede een ruimte voor aangetekende stukken en voor de afdelingschef. In de kelder bevonden zich een fietsenberging, een ruimte voor een fietsenmaker, verschillende berg ruimtes, de centrale verwarming en kolenkelders. De locatie van deze ruimten in het gebouw wordt aan de buitenzijde gemarkeerd door de grote schoorsteen naast de liftschacht. Voor de asafvoer op de verschillende verdiepingen werd een 'elektrische hijsinrichting' gemaakt.

Het publiek kwam vanuit de portiek via draaideuren in een hoge ruimte, met rechts een wand met balies. Daarachter was het kantoor met aparte ruimtes voor de kassier, typistes en voor het sorteren van de postbusstukken. De kunstenaar Th. Van der Horst uit Arnhem maakte voor de kantoorruimte twee wandschilderingen in temperaverf, met als motief de actieve mannenfiguur als de zendende zijde van het bedrijf en de passieve vrouwenfiguur als de ontvangende.

De publieksruimte was oorspronkelijk afgewerkt met travertijn op de wanden, de vloer uitgevoerd met grote plavuizen kwartsiet, die in 1994 verdwenen onder een gietvloer.

In 2014 is de ruimte verbouwd tot restaurant waarbij de loketten en de ruimten voor personeel zijn verwijderd. Interieurelementen als de schilderingen van Th. Van der Horst zijn toen verdwenen achter voorzetwanden, maar wel bewaard gebleven.

Op de hoek boven de ingangsportiek, op dezelfde etage als de postsorteerafdeling, bevond zich de gezamenlijke kantine. De kunstenaar Heinz van Teeseling uit Nijmegen maakte voor deze ruimte twee wandpanelen van geschilderde en gebrande tegels, waarop de historie van het postwezen was te zien. Of deze wandpanelen nog intact zijn is niet bekend.

Verder bevatte het gebouw nog verschillende entresols waarin onder andere een ruimte was voor een bedrijfsarts, een wachtkamer en een vergaderzaaltje met binnenramen waardoor men in de publiekshal keek.

Directeurswoning

De directeurswoning is een gebouw met bakstenen gevels onder een flauw schilddak. Het heeft twee bouwlagen op een plint van donkere kunststeen en wordt aan de bovenzijde beëindigd met een bakgoot van sierbeton op een gemetselde rollaag. Het is belegd met grijs

gesmoorde Romaanse dakpannen. Op de nok van het dak staat een vierkant gemetselde schoorsteen, aan de bovenzijde afgewerkt met een rollaag rondom. In de plint is een getoogd kelderlicht met stalen ramen in een houten kozijn opgenomen dat aan de bovenzijde met een halfsteens rollaag is afgewerkt.

De entree van de woning bevindt zich geheel links in de gevel en heeft diepe gemetselde neggen, een getoogd houten voordeur met een viervaks glasverdeling en boven de getoogde tussendorpel een eveneens getoogd bovenlicht met verticaal traliewerk. De entree wordt met een gemetselde, anderhalf steens segmentboog afgesloten. Boven het kelderlicht, rechts van de entree is een wat hoger geplaatst venster van een opkamer aanwezig, geheel rechts een drielicht venster dat de woonkamer van daglicht voorziet en een lager geplaatste onderdorpel heeft. Op de verdieping drie identieke vensters met horizontaal onderraam en een smal draairaam rechts. Alle vensters hebben lekdorpelstenen aan de onderzijde en zijn aan de bovenzijde met een halfsteens rollaag afgewerkt. Oorspronkelijk waren de vensters uitgevoerd met houten kozijnen waarin stalen ramen waren gevat, in 2003 zijn deze vervangen door wat dikker gedetailleerde houten ramen. De gevel is sinds de oplevering in 1954 verder ongewijzigd gebleven.

De achtergevel is op dezelfde wijze uitgevoerd en afgewerkt als de voorgevel. Op de begane grond geven dubbele deuren met bovenlicht toegang tot een terras dat hoger is gelegen dan de bestraatte tuin. Het hoogteverschil wordt met een bakstenen, gemetselde trap van vier treden overbrugd. Rechts een kleine uitbouw onder lessenaarsdak met toilet en hal vanwaar een buitendeur toegang tot het terras geeft. Op de verdieping boven de uitbouw twee hoog geplaatste kleine vierkante badkamervensters met in het midden en links slaapkamervensters.

Interieur directeurswoning

De voormalige directeurswoning is niet bezocht.

Gaafheid

De opzet van het voormalige postkantoor met directeurswoning is in zijn oorspronkelijke toestand bewaard gebleven. De gevels van het postkantoor zijn aan de buitenzijde sinds de bouwtijd vrijwel ongewijzigd gebleven. Dat kan niet worden gezegd van de dakzone, die in 2002 integraal is vernieuwd met sloop van de polonceauspanten uit 1954. Aan de zijde van de Molengracht en de Stationsstraat zijn toen met behoud van de dakvorm dakkapellen toegevoegd, aan de achterzijde is het dakvlak vervangen ten faveure van een gevelbrede, platgedekte opbouw met doorlopende vensterstrook op een gemetselde borstwering boven de voormalige daklijst waarmee de bestaande gevel met een derde bouwlaag werd verhoogd. Aan de westzijde moest daarvoor de zijgevel worden verhoogd. Vensterindeling, raaminvulling en afwerking van de bestaande gevels bleven in 2002 echter vrijwel ongewijzigd.

Op 2 december 2010 stopte het gebruik van het gebouw als postkantoor en in 2014 werd de begane grond verbouwd tot restaurant waarbij in het interieur aan de achterzijde een niet-dragende constructie voor de keuken en gekoelde opslag werd ingebouwd. De afwerking van de voormalige publiekshal wijzigde, maar de ruimte bleef in essentie onveranderd.

De directeurswoning bleef op het vervangen in 2003 van de ramen in de voor- en achtergevel na, sinds de bouw ongewijzigd.

De diverse aanpassingen hebben weliswaar gevolgen gehad voor de authenticiteit van de constructie van het dak, waardoor het gebouw heeft ingeboet op de aspecten van architectonische waarde en gaafheid, de kwaliteit van de architectuur is bij de verschillende verbouwingen steeds als uitgangspunt genomen en gerespecteerd.

Samenvattend heeft het ensemble van postkantoor en directeurswoning uit 1954 zijn oorspronkelijke verschijningsvorm en architectuur behouden.

Bouwdossiers

RAZ Inv.nr. 820, Arch.nr 324, bouwvergunningen Zutphen 1946-1971

RAZ, Inv.nr. 1184. Arch.nr.395, bouwvergunningen Zutphen 1971-1989

Literatuur

- Thieu Knibbeler en Roger Crols, *Postkantoren*, Utrecht 1994
- Marije de Korte, *Postkantoren. Categorieel onderzoek wederopbouw 1940-1965*, Utrecht 2006
- Joosje van Dam, *Wederopbouw in Zutphen*, special Zutphen Monumentaal, Zutphen 2007

Waardering

Het voormalig postkantoor van Zutphen door W.J. Gerretsen en C.J. Cramer uit 1954 is van algemeen belang vanwege de volgende waarden:

Architectuurhistorische waarden

- Vanwege de hoogwaardige kwaliteit van het ontwerp en de uitvoering daarvan.
- Vanwege de aanwezige monumentale kunstwerken
- Typologisch, als goed voorbeeld van een PTT-postkantoor uit de wederopbouwperiode met een geschematiseerde plattegrond (bestaande uit publieksdeel, personeelsvertrekken en postbehandelingsruimten).
- Als goed voorbeeld van een uitgevoerd ontwerp van het Nederlandse architectenbureau Gerretsen en Cramer, een regionaal belangrijk bureau uit de periode voor en na de Tweede Wereldoorlog.

Stedenbouwkundige waarden

- Vanwege de ligging van het gebouw nabij het spoorwegstation, typerend voor een postkantoor uit de wederopbouwperiode.
- Als belangrijk gerealiseerd stedenbouwkundig element binnen het wederopbouwplan van het stationsgebied van Zutphen.
- Vanwege de prominente tweezijdige oriëntatie op het kruispunt Molengracht en Stationsstraat waaraan de situering van de hoofdentree op de straathoek bijdraagt.
- Vanwege de markante situering aan de Stationsstraat die een belangrijke toegang tot de stadskern vormt.

Algemeen historische waarden

- Als voorbeeld van een postgebouw waarvan de opdracht voor het ontwerp in overleg tussen het hoofdbestuur van de PTT en de Rijksgebouwendienst aan een particulier architect werd gegeven.
- Als maatschappelijk gebouw van betekenis in het collectieve geheugen van veel inwoners van Zutphen

Gaafheid/herkenbaarheid

- Vanwege de voldoende mate van gaafheid van het oorspronkelijke ontwerp van het complex.

Zeldzaamheid

- In zijn opzet en stijl is het voormalig postkantoor voor Zutphen een zeldzaam gebouw. Vergelijkbare gebouwen komen in de stad slechts sporadisch voor evenals openbare gebouwen met andere functies uit deze periode.
- In het oeuvre van architectenbureau Gerretsen en Cramer bevinden zich nog enkele andere gebouwen uit deze periode in de regio, echter niet in Zutphen.

Redengevende omschrijving

Het voormalige postkantoor aan de Molengracht 2 met directeurswoning (Stationsstraat 1) te Zutphen is een historisch gebouw van architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit, vanwege het architectonisch ontwerp, het gerealiseerde materiële object en de bijdrage aan de ruimtelijke kwaliteit rondom het kruispunt Molengracht en Stationsstraat in een deel van Zutphen dat naar aanleiding van oorlogsverwoestingen in de wederopbouwperiode tot stand kwam.

Het postkantoor is van architectuurhistorische en algemeen historische betekenis als onderdeel van het oeuvre van architectenbureau W.J. Gerretsen en C.J. Cramer uit Arnhem en als zichtbare getuige van de architectuurgeschiedenis van Zutphen tijdens de wederopbouwjaren, daarnaast als getuige van de beoogde stedelijke verandering in dit deel van Zutphen tijdens de eerste vijftien jaar na de Tweede Wereldoorlog.

Bijlage: afbeeldingen postkantoor

Foto's



▲ Het postkantoor kort na oplevering in 1954. Bron: Erfgoedcentrum Zutphen



▲ Het postkantoor na de verbouw in 2002. Foto J. Krijnen – gemeente Zutphen 2005

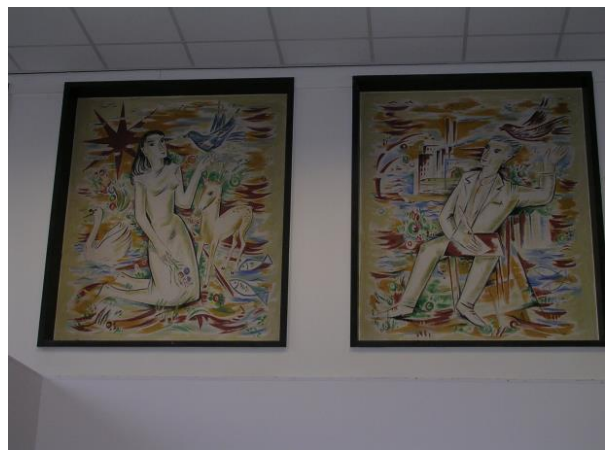


▲ Het gedeelte met de toegang tot de postsorteerafdeling.

▲► Een van de reliefs van A. Diekerhof in de gevel aan de Molengracht. Foto's J. Krijnen – gemeente Zutphen 2007



▲ ► Achterzijde van het postkantoor. Foto's J. Krijnen gemeente Zutphen 2024.



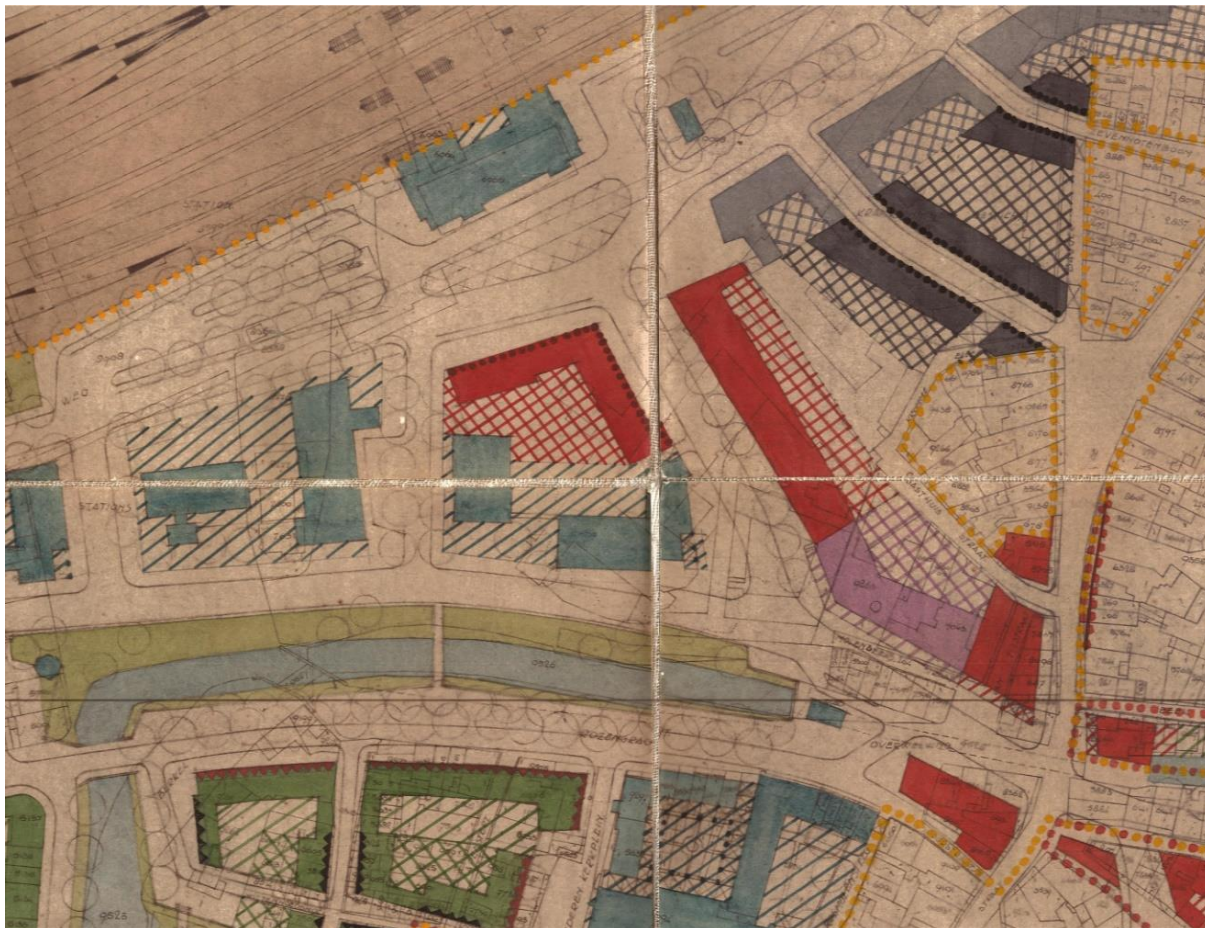
▲ Overzicht van de voormalige publieksruimte in het postkantoor op de begane grond tijdens de verbouwing in 2014. Foto gemeente Zutphen 2014

▲ ► De interieurschilderingen van Th. Van der Horst boven de voormalige kantoorruimte achter de loketten. Foto J. Krijnen - gemeente Zutphen 2007



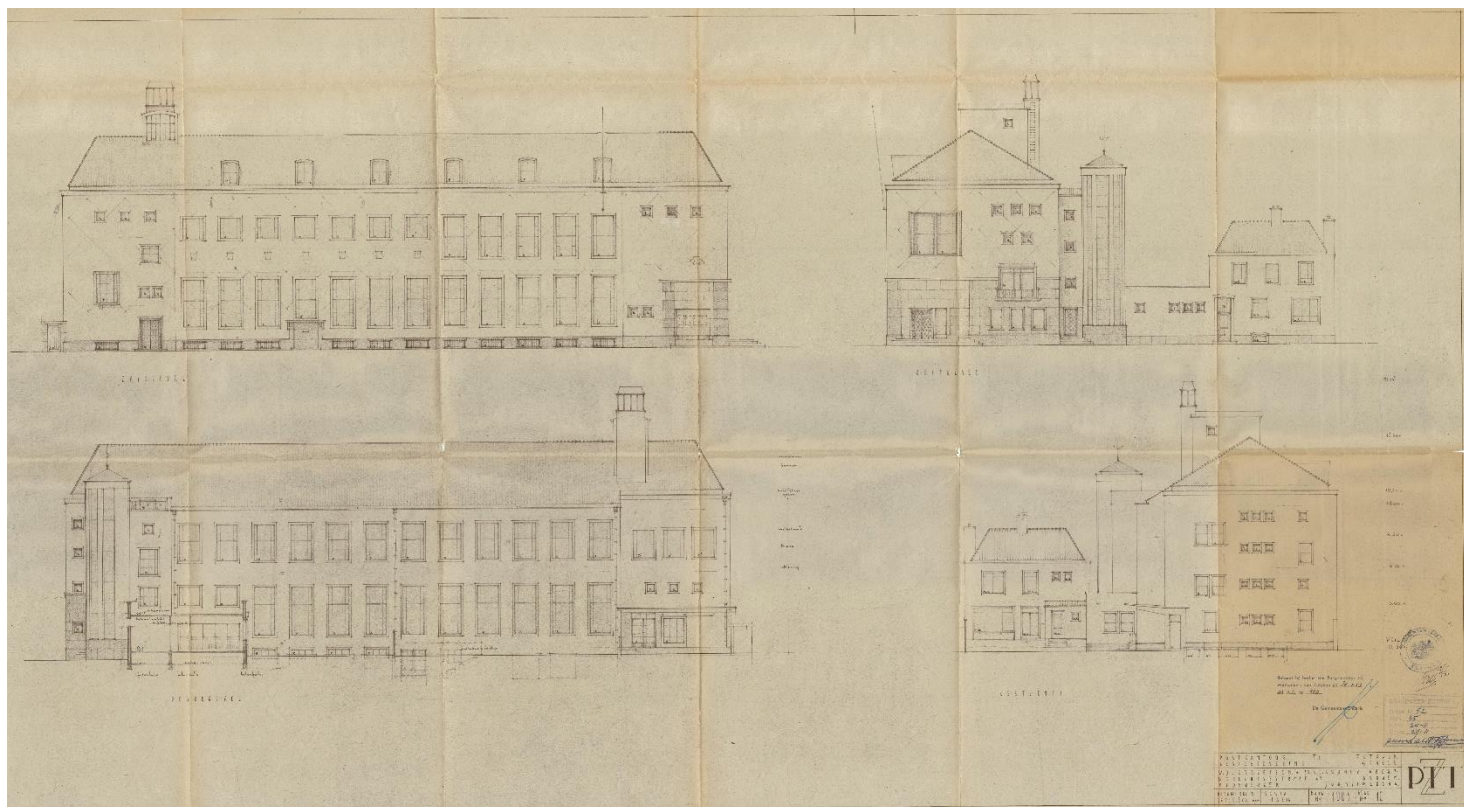
▲► Voormalige directeurswoning aan straat- en achterzijde. Foto's J. Krijnen – gemeente Zutphen 2024



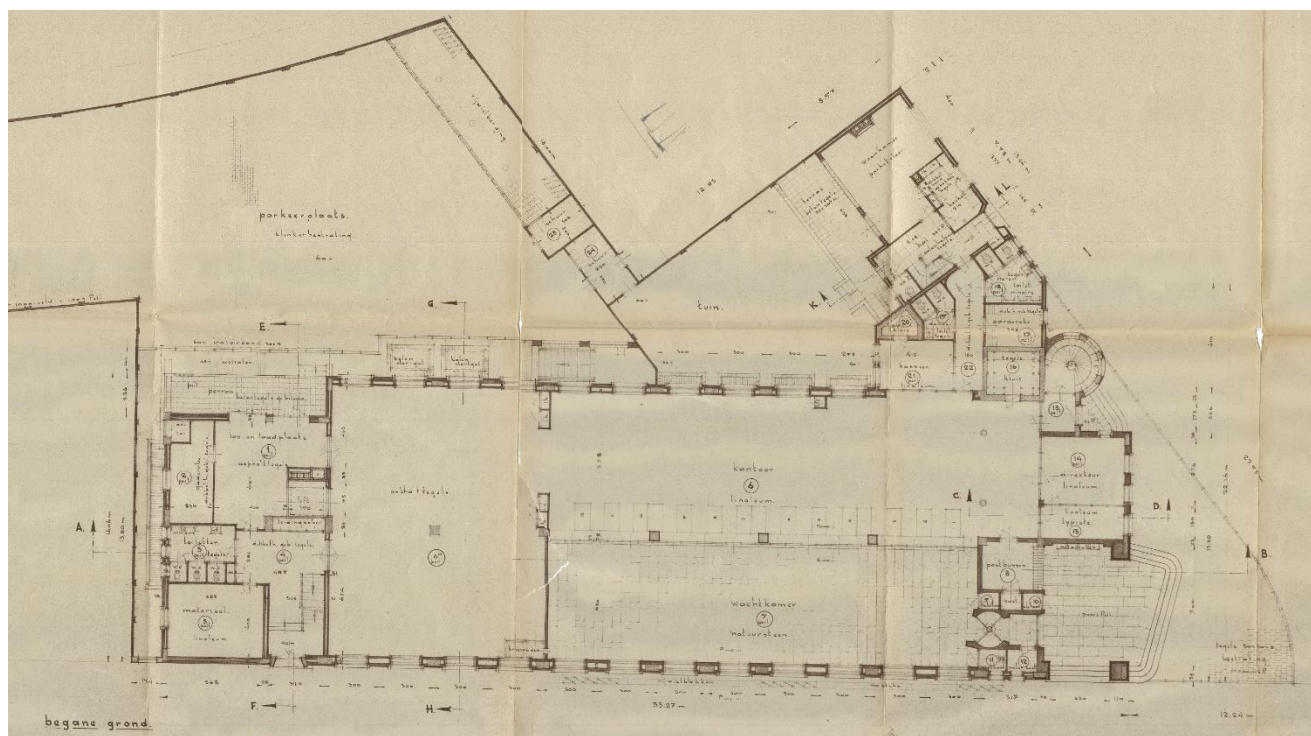


▲ Plankaart Binnenstad (detail) wederopbouwplan Zutphen 1948. Centraal is de locatie van het postkantoor blauw gemarkeerd als bestemd voor vrijstaande openbare of bijzondere gebouwen. Bron: Erfgoedcentrum Zutphen

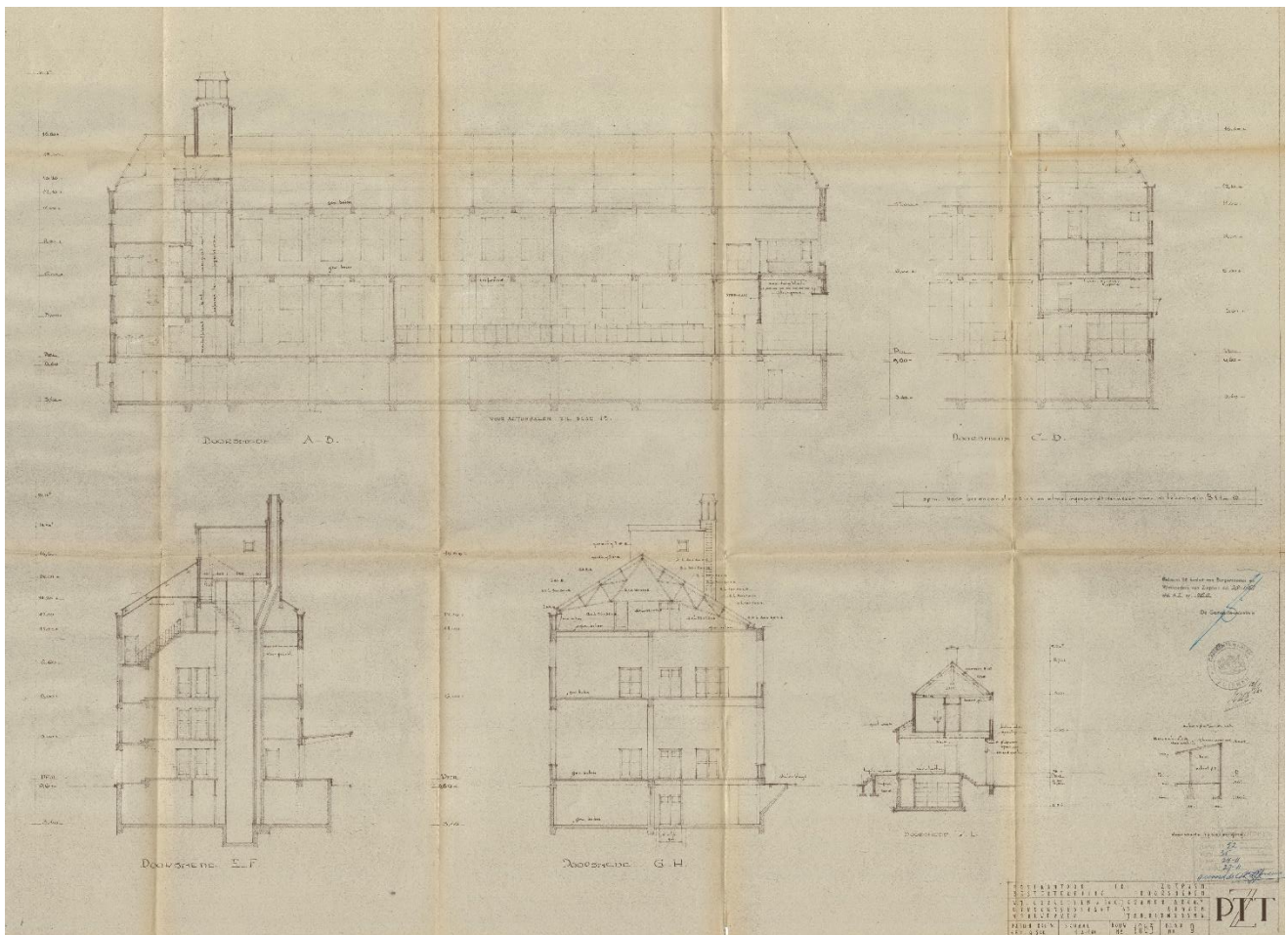
Geveltekeningen en plattegrond



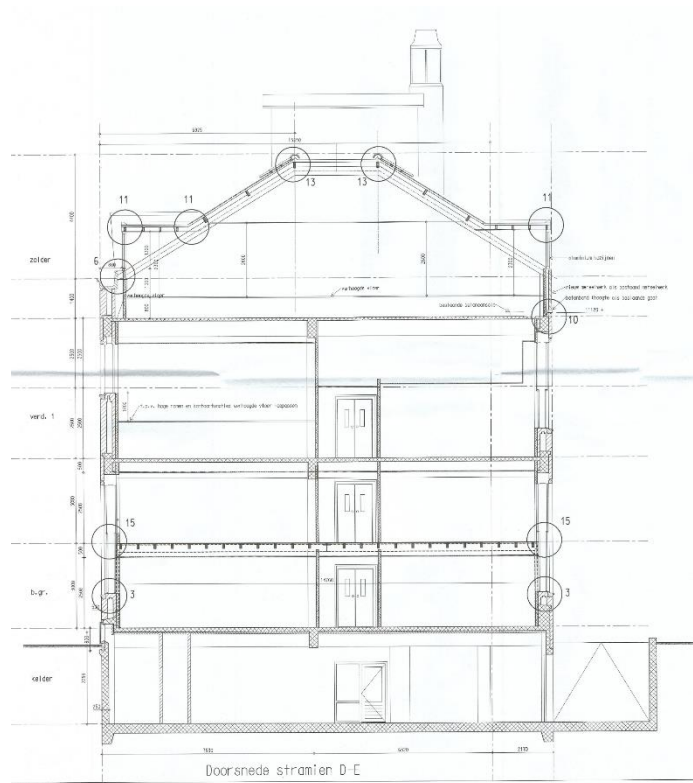
▲ Gevelontwerp door W.J. Gerretsen en C.J. Cramer uit 1951, opgeleverd in 1954. Collectie Regionaal Archief Zutphen



▲ Plantekening 1951 begane grond met publieksruimte rechts en personeelstrappenhuis en laad- en losperron met pakketafhandeling links. Collectie Regionaal Archief Zutphen



▲ Plantekening 1951 met doorsneden ter hoogte van de grote ruimten en de tussenverdiepingen links en geheel rechts in het gebouw. Collectie Regionaal Archief Zutphen



► Plantekening 2001 met nieuwe doorsnede ter hoogte van de grote ruimten en de tussenverdiepingen. Het dak met de kapconstructie is in 2002 geheel nieuw opgebouwd. Collectie Regionaal Archief Zutphen